

Камиле Сербест

Доктор

Невшехир Хаджы Бекташ Вели университеті, Түрік фольклоры кафедрасы

Невшехир, Түркия

ҚАЗАҚСТАНДА ӨМІР СҮРЕТІН ҰЙҒЫР ТҮРІКТЕРІ ТУРАЛЫ ДАЛАЛЫҚ ЗЕРТТЕУ ЖӘНЕ ТӘЖІРИБЕЛЕР

Аңдатпа

Бұл зерттеу Қазақстанда өмір сүретін ұйғыр түріктеріне жүргізілген далалық зерттеудің әдістемелік негізін, алынған деректерді және зерттеу барысында жинақталған тәжірибелерді қарастырады. Халықтану зерттеулерінде далалық зерттеудің тек мәлімет жинау құралы ғана емес, сонымен қатар мәдени мағынаны түсіну үдерісінің негізгі құрамдас бөлігі екені атап көрсетілген. Осы тұрғыда зерттеуде қатысушы/қатыспаушы бақылау және сұхбат әдістері қолданылып, ұйғыр мәдениеті мен халық медицинасына қатысты деректер жиналды. Зерттеу аясында Алматы, Жаркент, Шоншы және маңайындағы аймақтарда шамамен 250 информантпен сұхбат жүргізіліп; күнделікті өмір, той және жерлеу дәстүрлері, халық емшілігі тәжірибелері, ауруды қабылдау түсінігі мен емдеу әдістері табиғат пен адам байланысы аясында зерттелді. Зерттеу сондай-ақ далалық зерттеуді әсіресе шетелде және өзге мәдени ортада жүргізудің зерттеуші үшін қандай қиындықтар мен тәжірибе әкелетінін көрсетеді. Әйел зерттеуші ретінде далада жұмыс істеу барысында жинақталған тәжірибелер далалық зерттеудің тұлғалық әрі кәсіби өзгеріске әсерін көрсетеді. Қорытындылай келе, бұл зерттеу халықтанудағы далалық зерттеулердің теориялық білімді тексеретін әрі жаңа деректер қалыптастыратын динамикалық үдеріс екенін айқындайды.

Түйін сөздер: Халықтану, далалық зерттеу, Ұйғыр Түріктері, халық медицинасы, халық емшілігі, материал жинау әдістері мен тәсілдері, әйел зерттеушілер, далалық тәжірибелер, зерттеу, Қазақстан.

Kamile Serbest

Dr.

Nevşehir Hacı Bektaş Veli University, Department of Turkish Folklore

Nevşehir, Türkiye

FIELD RESEARCH AND EXPERIENCES ON THE UYGUR TURKS LIVING IN KAZAKHSTAN

Abstract

This study examines the methodological framework of a field study conducted on the Uyghur Turks living in Kazakhstan, the data obtained, and the experiences gained during the research process. It has been emphasized that in folklore studies, field research is not merely a tool for data collection but also a fundamental component of the process of cultural interpretation. In this context, data on Uyghur culture and folk medicine were collected using participatory and non-participatory observation and interview techniques. As part of the research, interviews were conducted with approximately 250 informants in Almaty, Zharkent, Chundzha, and surrounding regions; daily life, wedding and funeral traditions, folk medicine practices, perceptions of illness, and treatment methods were examined within the framework of the relationship between nature and humans. The study also highlights the challenges and benefits for researchers associated with conducting fieldwork, particularly abroad and in different cultural contexts. The experiences

gained from conducting fieldwork as a female researcher demonstrate the impact of field research on personal and professional transformation. Consequently, this study reveals that folklore field research is a dynamic process that both tests theoretical knowledge and generates new data

Keywords: Folklore, field research, Uyghur Turks, folk medicine, traditional medicine, collection methods and techniques, female collectors, field experiences, research, Kazakhstan.

Камиле Сербест

Д-р

Университет имени Хаджи Бекташа Вели, факультет турецкого фольклора

Невшехир, Турция

ПОЛЕВОЕ ИССЛЕДОВАНИЕ И ОПЫТ, КАСАЮЩИЕСЯ УЙГУРСКИХ ТУРОК, ПРОЖИВАЮЩИХ В КАЗАХСТАНЕ

Аннотация

В данной работе рассматриваются методологические рамки полевого исследования, посвященного уйгурским туркам, проживающим в Казахстане, а также полученные данные и опыт, накопленный в ходе исследования. Подчеркивается, что в фольклористике полевое исследование является не только средством сбора данных, но и основным компонентом процесса культурной интерпретации. В этом контексте в ходе исследования с помощью методов наблюдения (участвующего и неучаствующего) и интервью были собраны данные об уйгурской культуре и народной медицине. В рамках исследования были проведены беседы с примерно 250 респондентами в Алматы, Жаркенте, Чундже и прилегающих районах; повседневная жизнь, традиции торжеств и похорон, практики народной медицины, восприятие болезней и методы лечения были изучены в контексте взаимоотношений человека и природы. Кроме того, в работе обращается внимание на трудности и преимущества проведения полевых исследований за рубежом и в различных культурных средах с точки зрения исследователя. Опыт, полученный в ходе полевой работы как женщиной-исследователем, демонстрирует влияние полевых исследований на личностные и профессиональные изменения. В итоге данная работа показывает, что полевые исследования в области фольклористики представляют собой динамический процесс, который одновременно проверяет теоретические знания и генерирует новые данные.

Ключевые слова: фольклор, полевые исследования, уйгурские турки, народная медицина, традиционная медицина, методы и приемы сбора материала, женщины-сборщицы, полевой опыт, исследования, Казахстан.

1. Далалық тәжірибеден кейін: зерттеуші әйел көзқарасындағы дала зерттеуі

Халықтану зерттеулерінде дала/алаңдық зерттеу тек мәлімет жинау құралы ғана емес, сонымен қатар ел ішіндегі зерттеулерде мәдени, ал шетелдегі зерттеулерде мәдениетаралық мағынаны түсіну үдерісінің негізгі бөлігі. Сондықтан далаға шығатын зерттеушілердің әдістемелік дайындығының мықты болуы, этикалық қағидаларды ұстануы және далалық тәжірибені дұрыс талдай білуі өте маңызды.

«Алаң» немесе «дала» терминдерінің негізгі мағынасы «халықтық білім өнімдері пайда болып, өмір сүретін ортасы» екені айтылады. «Алаң» немесе «дала» деп аталатын бұл орын қаладағы кез келген аудан не шағын аудан болуы мүмкін, сондай-ақ ауыл, кент, аудан немесе осылардың бірнешеуі қатар болуы да ықтимал. Бұл орындар халықтанушылар халықтық білім үлгілерін тіркеп, жинайтын, яғни материал жинау жұмыстары жүргізілетін мекен ретінде анықталғанда, «жинақтау орны» деп аталады [4, 25]. Дағлының пікірінше [3, 38], жинақтау - «белгілі бір әдістерді қолданатын кәсіби халықтанушының немесе бұл іске әуесқой қызығушылық танытатын адамдардың белгілі бір жерде халықтық білім үлгілерін

жасаушы, қайта жаңғыртушы, жеткізуші және орындаушы адамдардан құралған қауымға барып, сол жерде ауызша, жазбаша және визуалды түрде мәліметтер тіркеуі, материалдық және материалдық емес мұралар жөнінде ақпарат жинауы және оларды жазып алуы».

Жинақтау алаңы зерттеліп отырған тақырыпқа байланысты тар ауқымды немесе кең әрі жан-жақты бір не бірнеше аумақты қамтуы мүмкін.

Ал жинаушылар жүргізетін далалық зерттеу - «зерттеу тақырыбына қатысты мәдени элементтер жөнінде мәлімет алу мақсатында сол элементтер, оқиғалар мен үдерістер өмір сүретін қауымға барып, негізінен бақылау мен сұхбат әдістері арқылы жүргізілетін жұмыстар» деп аталады.

Чобаноғлу далалық зерттеудің халықтанушылар үшін маңызын төмендегі пікірлер арқылы атап көрсетеді:

«Далалық зерттеу халықтанушылардың басым көпшілігі үшін оларды бір әлеуметтік-мәдени психологиялық күйден екінші бір әлеуметтік-мәдени психологиялық күйге өткізетін өзіндік бір “өту рәсімі” секілді.»

«Бұл үдеріс бір жағынан қорқыныштар мен қиялдардың арасында басталса, екінші жағынан халықтану саласындағы далалық зерттеуге ұмтылған адам табысты не сәтсіз нәтижелерге қарамастан, әрдайым өзі мен зерттеу саласы туралы көптеген нәрсе үйреніп аяқтайды» [2, 202].

Қазіргі таңда «далалық кеңістік» және «далалық зерттеу» ұғымдарын қайта қарастыру қажеттілігі айқын болып отыр. Гүрчайыр Теке цифрлық мәдениет аясындағы тарату кеңістіктерін де далалық орта және зерттеу алаңы ретінде қарастыру қажеттігін атап өтеді. Интернетте жүргізілетін далалық зерттеулердің нәтижесінде фольклортанушылар дерек жинау үшін алыс өңірлерге баруға міндетті болмайды [5, 292].

Жоғарыда айтылғандай, халықтанушылар үшін далалық орта (сахна) кәсіби жетілу үдерісі ретінде түсіндірілуі мүмкін. Алайда мұнда ерекше назар аударуды қажет ететін маңызды мәселе - зерттеу алаңын шетелдік және түркі кеңістіктерінен таңдаған зерттеушілердің жоғары деңгейдегі батылдық танытуы. Әртүрлі тілдік орта, диалект, географиялық және мәдени ерекшеліктер далалық зерттеуді бір жағынан қолдаса, екінші жағынан бірқатар қиындықтардың туындауына себеп болуы мүмкін. Зерттеуші осы жағдайлардың барлығын ескере отырып далалық жұмыс жүргізсе, бұл үлкен кәсіби батыллықтың көрінісі болып табылады. Әсіресе әйел зерттеушілердің әлеуметтік нормаларға, мәдени және гендерлік түсініктерге қарамастан далада жұмыс істеуі зерттеу үдерісі үшін де, зерттеуші тұлғасы үшін де ерекше құнды болып саналады және алынған тәжірибе маңызды ғылыми мәнге ие. Контекстке негізделген және қатысымды бақылау арқылы жүзеге асырылатын далалық зерттеулер зерттелетін құбылыстың мәнмәтінін ашуға және ақпарат берушінің осы контексттің бір бөлігі ретінде қарастырылуына мүмкіндік береді, бұл өз кезегінде зерттеудің жан-жақты талдануына ықпал етеді. Теориялық білім берілгенімен, далалық зерттеу барысында алынған деректер теориялық тұжырымдардың дұрыстығын тексеруде, оларды толықтыруда маңызды рөл атқара отырып, сонымен қатар теориямен сәйкес келмейтін немесе күтпеген нәтижелердің пайда болуына да негіз болуы мүмкін. Халықтану саласындағы жинақтау жұмыстары Қазақстан Республикасының құрылуы мен ұлттық бірегейлікті қалыптастыру үдерісінде мемлекеттік қолдаумен жүзеге асырылып, «ұлттық міндет» ретінде қарастырылған. Бұл міндетті орындау барлық жинақтаушыларға, әуесқойларға да, кәсіби зерттеушілерге де ортақ жауапкершілік болып табылады. Мұнда ең үлкен үлес мұғалімдер мен халықтанушыларға тиесілі. «Шын мәнінде, халықтанудың ұлтшылдықпен байланысы ескерілгенде бұл жағдай толық түсінікті» [5, 252]. Бұл ұстанымның жалғастығы қазіргі кезеңде де сақталып отыр, әсіресе түркі кеңістіктерінде жүргізілетін жинақтау жұмыстары осы ғылыми-идеялық бағыттың жалғасы ретінде ұлттық міндет ретінде сипатталады, ал бұл жұмыстарды жүзеге асыратын көптеген зерттеушілер өз қызметін осы сана мен кәсіби ұстаным негізінде атқарады.

Жоғарыда көрсетілген мақсаттар мен міндеттерге сәйкес, 2023 жылғы 06 маусымнан бастап доцент доктор Руслан Арзиевтің ғылыми жетекшілігімен далалық зерттеу

жұмыстары басталды. Қазақстан аумағында ұйғырлар тығыз қоныстанған Алматы, Жаркент, Шонжы (Ұйғыр ауданы), Пәнжім, Өжет, Сұлтанқорған, Дуружба және Байсейіт өңірлерінде шамамен 250 ақпарат берушімен сұхбат жүргізілді.

Жиналған ақпарат берушілердің ішінде 4 бақсы бар, ал 74-і аурулардың алдын алу, диагноз қою және емдеу әдістерін жетік меңгерген, сондай-ақ осы емдеу тәжірибелерін жүзеге асыратын халық арасында танылған дәстүрлі халық емшілері болып табылады. Қалған шамамен 174 адам ата-анасынан немесе көршілерінен емдеу тәсілдерін үйренген, ішінара қолдана алатын, тек әдісті теориялық деңгейде білетін, толық тәжірибелік қолдануға қабілеті шектеулі әуесқой халық емшілері мен ем қабылдаған науқастардан тұрады.

Осы тұста жобалық ұсыныста белгіленген «кемінде 100 ақпарат берушімен дерек жинау» мақсаты толық орындалды.

Ақпарат берушілермен жүргізілген сұхбаттарда «әдіс» бөлімінде қарастырылған сұрақтар халық емшілеріне де, науқастарға да қойылып, табиғат–адам өзара әрекеті тұрғысынан ұйғырлардағы ауру туралы түсінік, аурулардың пайда болу себептері, оларды емдеуде қолданылатын дәстүрлі тәжірибелер, сондай-ақ осы емдік тәжірибелерді жүзеге асыратын шипагерлердің ерекшеліктері мен олардың емдеу үдерісіндегі рөлі анықталды.

Сонымен қатар, далалық зерттеу барысында өңірдің географиялық ортасын тікелей бақылау негізінде ауруларды емдеудегі табиғи ортаның әсері айқындалды. Осыған байланысты табиғат философиясы мен адам денесіне қатысты дәстүрлі көзқарастар бойынша қосымша эмпирикалық деректер алынды.

Зерттеу жобасының алғашқы кезеңі болып табылатын әдебиеттерге шолу барысында жалпы халық медицинасы, ал нақтырақ айтқанда ұйғыр халық медицинасы бойынша Қытайдағы Шыңжаң Ұйғыр автономиялық ауданы, Қазақстан, Қырғызстан, Өзбекстан, Түркия және Батыс елдерінде жүргізілген ғылыми зерттеулер анықталды. Зерттеуге негіз бола алатын еңбектер (фольклор, медициналық антропология, география, тарих және т.б.) жүйелі түрде қарастырылып, ұйғыр тіліндегі 178 еңбек жинақталды.

Бұл еңбектердің басым бөлігі Шығыс Түркістанда жарық көрген басылымдардан тұрады. Сонымен қатар Қазақстанда болған уақыт аралығында ақпарат берушілерден және жергілікті тұрғындардан, сондай-ақ «Mir Neşriyat» баспасы мен кітапханалардан қосымша дереккөздер алынды. Бұдан бөлек, дәстүрлі әлемдік модель, дүниетаным және табиғат–адам өзара әрекетіне негізделген зерттеулер бойынша түрік және басқа да тілдердегі еңбектер әдебиеттерді шолу ауқымына енгізілді. Әдебиеттерге шолу және далалық зерттеу барысында алынған деректер негізінде қолданыстағы әдебиет зерттеу бөлімдерімен өзара байланыстырылып, жүйеленді.

Екінші кезеңде далалық зерттеу барысында қолдану үшін аймақтарға қатысты мәліметтер мен фольклортанудың зерттеу салаларының бірі болып саналатын халық медицинасы/халық емшілігіне байланысты қатысымды және қатысымсыз бақылау, бағытталған және бағытталмаған сұхбат әдістері арқылы алынуы көзделген деректерге арналған мәліметтер мен сұрақтардан тұратын сұхбат формалары дайындалды.

Деректер жинау барысында бұл сұрақтар дерек берушілерге зерттеу контексіне сәйкес қойылып, қажетті жағдайларда мазмұны жағынан түрлендіріліп отырды.

Сонымен қатар, халық медицинасы тәжірибелері мен оны жүзеге асырушыларды тіркеу мақсатында техникалық жабдықтар қамтамасыз етіліп, сұхбаттар дыбыстық жазба, бейнежазба және фотоматериалдар арқылы тіркеліп, мұрағатталды.

Қазақстанда болған уақыт аралығында далалық зерттеу ұйғырлар тығыз қоныстанған аймақтарда - Алматы, Жаркент, Шонжы (Ұйғыр ауданы), Пенжим, Өжет, Дүрбіжін, Байсейіт және Сұлтан Қорғанында жүргізілді.

Жоба ұсынысында жету көзделген аймақтарға толықтай қол жеткізіліп, нысаналы зерттеу тобы өмір сүретін мекендер ретінде негізінен ауылдық сипаттағы елді мекендер таңдалды.

Жүргізілген далалық зерттеу барысында тек негізгі тақырыппен шектелмей, бұл өңірдегі алғашқы жинақтау тәжірибем болғандықтан, бақылауға түскен көптеген мәселелер бойынша да материалдар жиналып, визуалды деректер алынды.

Зерттеудің дайындық кезеңінде докторлық диссертациям аясында TÜBİTAK ұйымының 2214A Шетелдік докторлық ғылыми-зерттеу стипендиясы бағдарламасына өтінім берілді.

Бұл кезеңде әлеуметтік ғылымдар саласы бойынша өтінім беруге қатысты қалыптасқан алдын ала көзқарастар болғанымен, «тәжірибе жинақтау» ниеті басым түсіп, өтінім жасау туралы шешім қабылданды.

Сол кезеңде Орталық Азия елдерінің біріне қолдау алған жалғыз жоба болуы да ерекше маңызға ие болды.

Жобаның қабылдануынан кейін дайындық жұмыстары жүргізіліп, дала зерттеуіне шығу қуанышы шетелде әйел зерттеуші ретінде жұмыс істеудің алаңдаушылығымен алмасты.

Көп жылдар бойы ұйғыр тіліне қатысты жүргізілген зерттеулерге, аударма тәжірибесіне және күнделікті сөйлеу тілі бойынша алынған курстарға қарамастан, дала жағдайындағы жалғыздық сезімі туғызған қобалжу зерттеуден бас тарту ойларын алға шығарды.

Бұл алаңдаушылықтың негізгі себебі - Түркияда қазіргі ұйғыр тілі бойынша берілетін білім мен курстардың шектеулі әрі қысқа мерзімді болуына байланысты, дала жағдайында тілді түсінуде қиындыққа ұшырау және өз ойын жеткізе алмау қорқынышы еді.

Далалық зерттеу басталғанға дейін барлық дайындық жұмыстары аяқталып, қажетті байланыстар орнатылып, «ұлттық міндетті» орындау мақсаты қойылды.

Бұл «ұлттық міндет» түсінігі зерттеудің Ұйғыр түріктеріне арналуына байланысты одан әрі ерекше сезімдік әрі жауапкершілікке толы сипатқа ие болды.

Алғашқы әуе сапары Невшехир қаласынан Ыстанбұлға, одан кейін Қазақстанның Алматы қаласына жүзеге асырылды.

Бес сағатқа созылған бұл ұшу автор санасындағы беймәлім кеңістікке жасалған сапар ретінде сипатталуы мүмкін. Алайда ұлттық сезімдер сол беймәлімдікке жетуге деген ұмтылысты күшейтіп, сонымен қатар оған жақындау толқынысын қатар туындатты. Алматы әуежайына қонғаннан кейін шексіз дала кеңістігінің зерттеушіні құшағына алғаны сезілгенімен, сонымен қатар алпауыт далада жалғыздық қорқынышы да бар болғанын жасыру қиын. Ұшақ қонған сәтте түсінуге талпыныс жасалғанымен толық игеріле қоймаған тіл, таныс деп есептелген географиялық орта мен мәдениет зерттеушіге өзінің «бөтен» екендігін айқын сездірді. Бұл сезім алғаш пайда болған кезде зерттеуден бас тарту ойы да туындағанымен, «ұлттық міндет» түсінігі мұндай күмән мен қорқынышты жеңуге себеп болды. Одан кейінгі кезеңде бір апталық бейімделу үдерісі мен өңірді танып-білуге бағытталған әрекеттер жүзеге асырылды. Осы тұста Нусипхан отбасына, әрдайым қолдау көрсеткен Руслан ұстазға, аманатқа жанашырлықпен қараған Жарқын ұстазға, сондай-ақ Шайырем хеде мен Нұрлан ағаға ерекше алғыс білдіріледі.

Алматыны көргеннен кейін бір апта өткен соң негізгі зерттеу нысаны болып табылатын Қытай шекарасына жақын орналасқан Ұйғыр түріктері қоныстанған аймаққа сапар басталды. Руслан ұстаздың аманаты ретінде Шайырем ұстаз маған жолбасшылық жасады. Алғашқы аялдамамыз Шайырем ұстаздың жұбайының туған жері - Жаркент өңіріндегі «Төмен Пенжим» ауылы болды. Осылайша, алдын ала жоспарланғандай зерттеудің негізгі нысаны саналатын ауылдық ортаға қадам басылды. Алайда бейімделу үдерісінің ұзаққа созылуы мен тілдік түсініспеушіліктер орын алған сайын, ішкі қорқыныш сезімі күшейіп, «әйел адамның дала жағдайында жалғыз жұмыс істеуі» туралы ойлар зерттеуден бас тарту ниетін қайта-қайта алға шығарды. Эсра Чам ұстаздың атап көрсеткеніндей: «Дала жағдайында бөтен, яғни “өзге” болу - әлемнің қай түкпірінде жүрсеңіз де зерттеуші тағдырының бір бөлігі. Тіпті өз әжеңізден материал жинап отырғанда да, бір сәтте өзіңіздің де ол үшін “өзге” адамға айналғаныңызды аңғарасыз. Әрине, зерттеуші үшін дала - өзгенің өмір сүретін кеңістігі. Алайда әйел ретінде “өзге” болу мүлде оңай емес» [1, 197–198]. Мен бұл кезеңде туындаған қиындықтар мен ішкі сезімдерді ұлттық рухымды берік сақтау арқылы еңсеруге тырыстым. Бұл талпыныс өз нәтижесін беріп, уақыт өте келе ортаға бейімделе бастадым әрі әйел зерттеуші ретінде «дала жағдайында орнығып қалуға» қол жеткіздім. Ұлы даланың ортасында мені жатсынбай, өз бауырындай қабылдаған Ұйғыр халқына деген алғысым шексіз.

Дала жағдайына бейімделгеннен кейін жазба деректерден оқыған мәліметтерімді дерек берушілер арқылы нақтылап, олардың айтқандарын тіркей бастадым. Тойлар, жерлеу рәсімдері, шай басындағы кездесулер - барлығы да жинақтау жұмысының маңызды зерттеу кеңістіктеріне айналды. Бағыт-бағдар берген тұлғалардың көмегімен ұсынылған дерек берушілермен жеке сұхбаттар жүргізілді. Әсіресе, ұйғыр халық медицинасына қатысты емшілікпен айналысатын адамдармен, соның ішінде бақсылармен жеке әрі ұзақ уақыттық сұхбаттар ұйымдастырылды. Халық емшілігі дәстүрі кеңінен сақталған өңірлердің бірі болғандықтан, қажетті мәліметтерді жинақтауда айтарлықтай қиындық туындамады. Бұл тәжірибелер Түркиядағыдай шеттетілмей, исламдық сипатпен ұштаса отырып жалғасын тапқан және оны жүзеге асырушылар қоғамдағы беделін сақтап қалған. Мұндай ерекшеліктің сақталуында ұйғыр халқының аталған тәжірибелерді күнделікті өмірдің ажырамас бөлігі әрі өмірлік ұстаным ретінде қабылдауы маңызды рөл атқарады. Жаркент өңіріндегі зерттеу жұмыстары бағыт беруші тұлғалардың көмегімен аяқталғаннан кейін, келесі зерттеу нүктесі Шонжы (Ұйғыр ауданы) болды. Жиналған деректердің басым бөлігі осы екі өңірден алынды. Себебі бұл аймақтар Ұйғыр түріктері тығыз қоныстанған негізгі өңірлер қатарына жатады. Шонжыдағы Ұйғыр мәдениеті орталығы мен Фатима хеде маған жолбасшылық көрсетті. Фатима хеде де жинақтау үдерісін мен секілді «ұлттық міндет» ретінде қабылдап, алдын ала мәліметтер жинап, көптеген дерек берушілермен байланыс орнатуыма көмектесті. Оның ана мейіріміндей қамқорлық танытуы және екі аптаға жуық өз үйінде қонақ етуі өңірге деген жақындық сезімді күшейтіп, «әйел ретінде қауіпсіз ортада болу» сенімді нығайтты. Бұл жағдай зерттеу жұмысын дала жағдайында сенімді әрі еркін жалғастыруыма мүмкіндік берді. Күн сайын кешке дейін далада жұмыс істеу тілдік қиындықтарды да едәуір жеңілдетіп, дала тәжірибесінің маңызын терең түсінуге жол ашты. Осы түсінікпен ұйқысыздыққа, үздіксіз қозғалыстан туындаған шаршауға және жоспарланған дерек берушілердің басым бөлігімен жұмыс аяқталғаннан кейінгі жеңілдік сезіміне байланысты белгілі бір уақытқа Алматыға қайта оралдым. Қала жағдайында өз бетімше өмір сүре алатын деңгейге жеткенге дейін Алматыда уақыт өткіздім. Осы аралықта өткізілген тойларға, түрлі мәдени шараларға қатысып, жинақтау жұмыстарын жалғастыру мақсатында Жаркент, Шонжы (Ұйғыр ауданы), Пенжим, Өжет, Дүрбіжін, Байсейіт және Сұлтан Қорған өңірлеріне бірнеше рет барып-келіп жүрдім. Сонымен қатар, көршілес мемлекеттер әрі мәдениет пен өркениет орталықтары болып саналатын Өзбекстан мен Қырғызстанға бару мүмкіндігін де жібермедім.

Қорытындылай келе, әйел зерттеуші ретінде бұл үдерістің мүлде оңай болмағанын атап өткім келеді. Дегенмен табандылық пен жігердің арқасында кез келген қиындықты еңсеруге болатынын, ал төзімділік пен қайсарлықтың адамның өз қолында екенін түсіндім. Дала жағдайында бастан өткерген тәжірибелерімді өмірімнің ең маңызды әрі жадымда мәңгі сақталатын естеліктерінің қатарына қостым. Уақыт өте келе сол өңірлерге бұрынғыдай қорқынышсыз, өзімді сол ортаға жақын сезіне отырып және сағынышпен қайта оралып жүрдім. Осы үдерістегі ең үлкен қолдау көрсетушілерім - отбасым, ұстаздарым, қазақ достарым және Ұйғыр халқы болды. Олардың барлығына шынайы ризашылығым мен алғысымды білдіремін.

Пайдаланылған Әдебиеттер

[1] Çam, E (2024). “Türk kızı” mı, Öteki mi?; Ata Toprağı mı, Araştırma Sahası mı?: Türkistan Topraklarında İzmirli Bir Kadın Araştırmacı”. *Saha ve Ben: Türk Halk Bilimi Derleme Çalışmalarında Araştırmacının Hikâyesi*. (Ed. Nükte Sevim Derdiçok, Esra Çam). İstanbul: Ihlamur Akademi.

Çobanoğlu, Ö. (2024). “Bağlamlararasılık Bağlamında Alan Araştırması Kavramı”. *Saha ve Ben: Türk Halk Bilimi Derleme Çalışmalarında Araştırmacının Hikâyesi*. (Ed. Nükte Sevim Derdiçok, Esra Çam). İstanbul: Ihlamur Akademi.

Dağlı, A. (2015). “Halkbiliminde Saha Araştırması ve Kültürün Gelecek Nesillere Aktarılması Konusunda Problemler ve Bir Çözüm Önerisi”. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8 (4): 35-47.

Ekici, M. (2004). *Halk Bilgisi (Folklor) Derleme ve İnceleme Yöntemleri*. Ankara: Geleneksel Yayıncılık.

Gürçayır Teke, S. (2016). *Türk Folklorunda Derleme: Çalışmalar ve Tartışmalar*. Ankara: Grafiker Yayınları.